

Tematika o kojoj bi ovdje trebala biti riječ tek je djeličak znatno šire teme koja potresa svjetsku suvremenost opterećenu gotovo nepremostivim problemima o kojima se kod nas malo ili ni malo raspravlja . Po svemu sudeći nova trka u naoružavanju, sve veći vojni rashodi i sve veći broj ratišta glad i mizerija koji su još uvijek razastrti kuglom zemaljskom, socijalne nepravde , zabrinjavajuće klimatske promjene kod nas se tek usputno spominju. Preokupirani smo domaćim teškoćama koje su postale naša prestara i već podosta usmrđena tema i to kako zbog svoje dugotrajnosti, tako i zbog svoje neučinkovitosti premda je debata o njima, osim u rijetkim slučajevima, obilato ukrašena bezbrojnim mnoštvom mudrolija iza kojih nije moguće pronaći nikakav koliko toliko izvediv prijedlog za prevladavanje opasnih problema koji se posvuda posebno naglašavaju kao prvorazredna i neizbježna opasnost za društvo u cjelini. A što je najgore ta mudroslovlja odvijaju se u velikim salama, a da nijednom nisu rezultirala formiranjem nekakvog istraživačkog tima koji bi te sadržaje procijenio i u tom mulju odabrao one koliko toliko vrijedne kristalčiće iz kojih bi se mukotrpnim dodatnim istraživanjima pokušalo konstruirati pouzdan pristup rješavanju problema.

Po mnogočemu te naše rasprave o prezaduženosti naše zemlje neodoljivo me podsjećaju na nekadašnje uzavrele debate o inflaciji u ondašnjoj Jugoslaviji koje su se protezale tijekom nekoliko desetljeća i trajale sve do raspada tadašnje države. To prisjećanje na jugoslavensku diskusiju o inflaciji proizlazi ne toliko zbog njenog trajanja koliko zbog bogate serije ekonomsko političkih bisera od koji su se neki uspijevali uzdignuti na pijedestal oficijelne politike. Među te bisere u svakom slučaju prvorazredno značenje imala je ona odredba koja je bila proglašena ugaonom stijenom tako nazvane, Velike reforme 1965. godine po kojoj su sve plaće morale su biti zamrznute i održavane na nivou prethodne 1964. godine, premda je inflacija u toj prvoj reformskoj godini premašivala udvostručenje cijena. Jasno je samo po sebi da ni uz najveće samopožrtvovanje građana to nije bilo održivo pa je u slijedećoj godini sve to moralo biti nadoknađeno velikim porastom plaća i budžetskih rashoda. Genijalni tvorac te ideje ostao je i dalje na kormilu bez da mu je bilo što prigovoreno. Štoviše bilo je i onih koji su takvu odredbu o ograničenju plaća pokušavali obrazložiti teorijskim razmatranjima profesora Miloša Vučkovića koji se još pedesetih godina na Savjetovanju ekonomista u Narodnoj banci Hrvatske, zalagao za ograničenje emisije novca kako bi se obuzdala inflacija u Jugoslaviji. Poznata je iz tog vremena njegova dosjetka kojom je jugoslavensku ekonomiju usporedio s pijancem koji tetura jer se nalokao vina i tako objasnio glavinjanje naše ekonomije koja se u ono vrijeme nepotrebno prenatrpalo novcem bez pokrića.

U nizu tome sličnih bisera mora se posebno istaknuti ondašnja podrška jugoslavenskog ministarstva financija onom luđačkom prijedlogu MMF-a o stalnom klizanju tečaja kojeg se samo u Jugoslaviji pokušalo primijeniti premda je i polupismeni ekonomist mogao doći do zaključka da taj sustav stalnog klizanja tečaja mora izazivati novi inflacijski val , a taj dovesti do novog klizanja tečaja s čime je ostvarena idealna incestna veza u kojoj se ne zna tko je pokretač.

Značajne pouke o toj vezi klizanja valutnog tečaja i inflacije mogle bi se izvesti iz jednog «sukoba», krajem šezdesetih godina, predsjednika ondašnje vlade i Narodne banke Jugoslavije kojoj sam tada ja bio na čelu, kad se predsjednik Vlade opravdano suprostavljao zahtjevu Narodne Banke za devalvacijom zahtijevajući da se prethodno zakrpaju sve rupe kroz koje novac i novčana akumulacija otječu u ponore. To je bilo nepobitno, kao što je danas nepobitno da se novčani dohodak odlijeva u ponornice umjesto da se iskoristi za produktivna ulaganja kojima bi se povećala proizvodnja, pa i naša sposobnost izvoza. Međutim, u ono vrijeme, to

krpljenje rupa kroz koje se novac odlijevao bilo je neostvarivo zbog snažnih centrifugalnih sila koje su ovladale akumulacijom. Ipak, zbog izvršavanja obveza prema inozemstvu devalvacija se pod hitno morala provesti, iako smo i mi u Narodnoj Banci Jugoslavije znali da je u suštini Predsjednik Vlade u pravu. Ovaj slučaj već treći put spominjem u mojim objavljenim tekstovima u koje spadaju i dvije moje zadnje objavljene knjige.

Isticanje navedenih primjera ima posebno značenje premda se ovdje ne radi o traktatu o monetarnoj politici koja kod nas još nije na nivou da bi se mogla nositi sa sofisticiranim podešavanjima kreditna politike naših banaka koje posebno svojim deviznim transakcijama za sada uspješno izigravaju monetarnu i fiskalnu vlast. Prema tome navedeni primjeri ovdje su navedeni samo upozorenja na novo stanje koje je u mješavini inflacije s našim težnjama da se smanji rastući jaz između uvoza i izvoza što je od posebnog značenja za naše prilike koje su praćene onim Bla-Bla trabunjanima koja su u ovom tekstu posebno naglašena, a koliko se može vidjeti ništa se ne radi na tome da bi se razradila uspješna ekonomska politika. Takvu razradu nije ni moguće ostvariti u prilikama najbanalnijih politikanskih natezanja u podjeli ministarskih fotelja nove Vlade.

Po mojoj procjeni za sada postoji samo jedna sila koja bi mogla doprinijeti da se koliko toliko cjelovit program razradi, a to su banke povezane u svom bankarskom udruženju. Uostalom one raspolažu najcjelovitijim uvidom u postojeće odnose pa i tendencije, ali pretpostavka za to bi morala biti da se odreknu svojih sebičnih, profilerskih interesa što nije za očekivati. O tome iznio sam neke napomene u knjizi izašloj iz tiska krajem 2006. godine u poglavlju »Veleban uspon svjetskog bankarstva uz istovremenu degeneraciju njegovih osnovnih funkcija«, pa ne bih to ovdje ponavljao i dopunjavao. Ostavljam to za drugu priliku ukoliko budem u snazi da se temeljitije upustim u razmatranje složenih svjetskih gospodarskih i političkih prilika. Ovdje samo u obliku naznaka to spominjem imajući u vidu da je Hrvatsku udruženje banaka u sklopu svojih analiza objavilo jedan još neredigirani tekst po naslovom „Vanjski dug: Gdje prestaje oprez i počinje strah«. Vrijedno je taj tekst pročitati i na osnovu njega razmatrati temu o kojoj se, kao što rekoh, inače samo trabunja. Ipak uza sve pohvale koje se mogu pripisati analizi Udruženja banaka, imam dojam da je i ona pisana mimoilazeći degeneraciju osnovnih bankarskih funkcija, pa stoga, pored svih mojih pohvala, taj tekst ostavlja dojam pedantne skolastičnosti, a time i nedovoljne kritičnosti ne samo prema ponašanju banaka nego i prema veličini problema koji su pred nama. Ne smije se zaboraviti da smo mi mala zemlja, a nikojem slučaju nešto nalik SAD za koje je još W.Churchill izrekao misao «SAD su divovski kotao koji može proizvesti neograničenu energiju«. Istina je da su se SAD zapetljale u mnoštvu sukoba, ali ni to ne mijenja njihovu ulogu kao divovskog kotla bez čije energije teško je sagledati mogućnost prevladavanja velikih, pa i onih ekoloških problema. Velike zemlje s velikim problemima kao što su Kina, Indija, Brazil, ne bih ovdje ni spominjao jer se zaista radi o velikima, prema kojima mi nalikujem orahovoj ljuski na uzburkanom moru. Tu nam ne mogu pomoći ni oltarske propovjedi i to bez obzira dolazile one od Pape ili seoskog župnika, ukoliko se ne sagleda koliko je složena zadaća pred nama. Spomenuta analiza HUB-a, sve te probleme svela je na nekoliko, kod nas često ponavljanih fraza - «dobar nadzor banaka, financijsku transparentnost, fiskalnu fleksibilnost, disciplinu i transparentnost, te nastavak strukturnih i institucionalnih reformi kako bi se pogodovalo financijskoj integraciji i umanjila financijska ranjivost«. Lako je to reći i ponavljati, ali u jednoj ovakvoj zemlji kao što je naša to je brbljarija. Analiza kao što je ova HUB-a ne može i ne smije to izreći ukoliko se ne omalovaži sadržaj analize, pa i ona uza sve svoje vrijednosti ne pretvori u prodaju rogova za svijeću. Uostalom banke upravo to i rade, a da je to tako dovoljno je otvoriti televizor i baciti pogled na bilo koju tiskovinu. Kad-tad cijenu za tu

igru morat će se platiti. Prvi na redu biti će prezaduženi građani, a teško je i zamisliti da će na red doći raznorazni oligarhi. I to će tako biti sve dok se cjelovito ne istraže osobitosti postojećeg sustava, formiranja i upotrebe kapitala o čemu ovdje nije moguće govoriti jer je to opsežna tematika povezana s osobinama društvenog sustava što zahtijeva opsežnu elaboraciju, a takva je elaboracija neprimjerena je ovom kratkom tekstu koji pokušava ukazati samo na našu ispraznu blagoljublju.